

Växtskyddsrådets verksamhet 2011

Viktiga växtskyddsfrågor och arbetet i rådet

- Den framtida användningen av växtskyddsmedel styrs till väsentlig del av värderingen av risker för miljö och hälsa. Denna övergripande fråga samt frågor om målkonflikter, konkurrenskraft och export av miljöproblem har särskilt lyfts fram i diskussionerna.
- En rad specifika frågor har diskuterats t.ex. om tillämpning av lagstiftning, forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet och etiketter på växtskyddsprodukter. Initiativ har tagits för att förbättra kunskaperna om fasta skydds-zoner.
- Behovet av ett forum att diskutera växtskyddsfrågor bedöms vara stort. Diskussion avseende rådets roll och mervärde, dess sammansättning och arbetssätt förs kontinuerligt.

Växtskyddsrådets verksamhet 2011

Viktiga växtskyddsfrågor och arbetet i rådet

Denna rapport avser att avspegla växtskyddsrådets diskussioner och arbetet under 2011. Kapitel 2 tar upp formalia kring växtskyddsrådets bildande, deltagande myndigheter och organisationer och hållna möten. I kapitel 3 sammanfattas dels övergripande frågor och dels mer specifika frågor som diskuterats under året. Slutligen i kapitel 4 tas frågor upp om växtskyddsrådets mandat, sammansättning, prioritering av frågor samt arbetssätt.

Deltagande myndigheter och organisationer har varit överens om att ta fram denna rapport. De är också överens vad rapporten ska innehålla men att den också ska belysa såväl den samsyn som de skillnader i åsikter som finns inom växtskyddsrådet.

Sammanställt av
Anders Emmerman
Sekreterare i växtskyddsrådet

Omslag:
Baldersbrå och snärjmåra i stråsäd
Foto: Karin Jahr, Växtskyddscentralerna, Jordbruksverket

Sammanfattning

Jordbruksverket fattade beslut om inrätta växtskyddsrådet den 23 mars 2011. Växtskyddsrådet består av representanter från Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket, Lantbrukarnas Riksförbund, Sveriges Spannmålsodlare, Hushållningssällskapen, Sveriges lantbruksuniversitet, Svenskt Växtskydd och Naturskyddsföreningen.

Diskussionen i växtskyddsrådet har varit intensiv där en rad olika frågor tagits upp. Frågeställningarna har varit allt från mer övergripande, strategiska och principiella till mer detaljerade och specifika. Många frågor har väckts som behöver utvecklas och diskuteras ytterligare. I vissa fall finns en relativt god samsyn inom rådet medan det i andra kan skilja sig i åsikt mellan rådets medlemmar.

Det bör särskilt framhållas att en viktig del av rapporten avser att spegla diskussionen i växtskyddsrådet. Vid läsning av rapporten bör det därför särskilt uppmärksammas att vissa påståenden inte har sakgranskats och att det kan finnas skillnader i åsikt om vad som är en korrekt beskrivning av verkligheten.

De övergripande frågeställningar som aktualiseras i växtskyddsrådet är i mycket hög grad sådana som har att göra med målkonflikter och vem det är som har att hantera dessa samt frågor om synen på och värderingen av risk. Frågorna är enligt växtskyddsrådet av stor principiell betydelse och det är viktigt att de diskuteras i olika forum. Flera av dessa frågor kom tidigt upp i de omvärldsanalyser som rådets medlemmar presenterade.

Den yttersta frågeställningen har att göra med den globala försörjningen där målkonflikten kan sägas vara tillgången till livsmedel kontra riskerna för miljö och hälsa. Växtskyddsrådet behöver inte primärt hantera detta men frågan finns ändå med i den fortsatta diskussionen.

En återkommande fråga är om tillämpningen av lagstiftningen inom växtskyddsområdet och kopplingen till den svenska produktionens konkurrenskraft relativt andra länder. Trots att lagstiftningen för godkännande av växtskyddsmedel är gemensam kan det finnas skillnader i tillämpningen mellan länder eller i vart fall att ansökningar kan vara utformade på olika sätt, vilket kan ge olika utfall i myndigheternas bedömningar. Det kan innebära att ett preparat kan vara möjligt att använda i ett land men inte i ett annat. Frågor som har diskuterats inom växtskyddsrådet är bl.a. möjligheten till dispenser och riktlinjerna för beslut om dessa samt hur man hanterar situationer där ett beslut i ett annat land uppenbart går emot intentionerna med lagstiftningen. En annan fråga är tidsaspekten när ett beslut tas i olika länder. Även med likartad tillämpning kan ett fördröjt beslut i ett land innebära konkurrenskraftseffekter på kort sikt för detta land.

I rådet har frågor om miljömålsarbetet tagits upp. Frågan rymmer flera dimensioner där det finns olika meningar inom växtskyddsrådet. Frågor har ställts avseende ambitionen på miljömålsarbete rörande Giftfri miljö och växtproduktionen relativt problem med kemikalier i samhället i övrigt. Det har lyfts fram att det vid olika "larm" bättre måste skiljas mellan det som är stort och smått. Miljömålsarbetet ställer krav på kostnadseffektivitet och har blivit tydligare på att det ska bedrivas utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem i andra länder.

Sammanfattningsvis finns det ändå inom växtskyddsrådet en relativt god samsyn på att stora krav ska ställas för att minska riskerna med användningen av växtskyddsmedel. Det skiljer sig dock åt i åsikt t.ex. om vi ska gå före andra länder eller inte i dessa ambitioner. Det har framförts såväl att det kan vara en konkurrenskraftsfördel att gå före som att det är viktigt att vi inom EU t.ex. går i fas i tillämpningen av växtskyddslagstiftningen med våra konkurrensländer.

Frågorna som tagits upp av växtskyddsrådet under 2011 har haft mer fokus på akuta problem kring det kemiska växtskyddet. Ambitionen inom växtskyddsrådet är att fånga hela bredden av möjligheter och problem för utveckling av en helhetssyn av ett hållbart växtskydd

Växtskyddsrådet har också diskuterat mer specifika frågor även om de i flera fall går in i de mer övergripande frågorna. Rådet ska ha ytterligare diskussioner kring tillämpningen av förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppning av växtskyddsmedel på marknaden och direktiv (EG) nr 2009/128/EG om hållbar användning av bekämpningsmedel. Viktigt är att följa arbetet med att ta fram en nationell handlingsplan för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel. Växtskyddsrådet kommer även följa det kommande strategiarbetet.

Vissa slutsatser har dragits för en del av de frågor som diskuterats.

Växtskyddsrådet:

- vill för forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamheten särskilt lyfta fram betydelsen av långsiktig finansiering och ökad möjlighet till kontinuitet i verksamheten.
- uttrycker en oro för den framtida kompetensförsörjningen med de ökade krav som bl.a. ställs vid myndigheter och rådgivningsorganisationer.
- understryker behovet av en bra statistik inom växtskyddsområdet för utvärderingar m.m. och att undersökningen avseende användning av växtskyddsmedel görs tätare än vad lagstiftningen kräver,
- anser att en översyn bör göras om hur etiketter på förpackningar av växtskyddsmedel ska vara disponerade och hur texterna ska se ut samt att ansvarsförhållandena avseende vilka krav som ska ställas på etiketterna klargörs,
- anser att information om beslut om godkännande av växtskyddsmedel och dess användningsvillkor snabbt måste göras tillgängliga för användarna och
- ansåg att det måste tas initiativ för att så snabbt som möjligt förbättra underlaget för utformning av be vuxna skydds zoner. På initiativ från rådet har ett projekt därför påbörjats med finansiering från Jordbruksverket.

Andra frågor som varit uppe på dagordningen är parallellimport av växtskyddsmedel och taxor för godkännande av växtskyddsmedel samt problem vid betning av spannmål mot flygsot.

Växtskyddsrådet har inrättats av Jordbruksverket på uppdrag från regeringen. Samtidigt har det utvecklats andra grupperingar med olika intressenter där växtskyddsfrågor diskuteras. Utifrån alla dessa forum har frågan ställts om vad som är unikt för växtskyddsrådet och vilket mervärde rådet har. Vi menar dock att dessa grupperingar inte kan ersätta växtskyddsrådet vars uppdrag är bredare över hela växtskyddsområdet. Växtskyddsrådet måste även vara flexibelt och t.ex. kunna ta upp frågor som efterhand dyker upp eller särskilda frågor av mer principiell art.

Vår bedömning är således att växtskyddsrådet bör kunna ha en fortsatt särskild roll i växtskyddsarbetet framöver. Självklart ska det finnas en kontinuerlig diskussion avseende rådets roll och mervärde, dess sammansättning och arbetssätt.

Växtskyddsrådet finner det angeläget att viktiga och strategiska frågor kan lyftas för diskussion med ansvariga departement. Kontakterna kan behöva utvecklas ytterligare.

Rådet i sin nuvarande utformning utgår till stor del från regeringens uppdrag och att få ett praktiskt fungerande forum. Frågor har väckts om breddning av rådets medlemmar men erfarenheter av rådets arbete hittills stödjer den nuvarande ordningen tills vidare. Inom växtskyddsrådet finns dock en flexibel syn till förändringar om dessa skulle behövas i en framtid.

Spridning av kunskap sker genom att minnesanteckningarna görs tillgängliga samt att det går att följa växtskyddsrådets verksamhet på en särskild webbsida. Det förutsätter också att rådets medlemmar sprider information inom sina sfärer. Andra former för informationsutbyte m.m. har diskuterats t.ex. anordnande av specifika seminarier.

Växtskyddsrådet har under året diskuterat ett brett spektrum av frågor. Både sådana som är mycket övergripande och detaljfrågor. Det finns behov av att koncentrera och prioritera resurserna. Ett val om huvudsaklig inriktning mellan de övergripande frågorna och detaljfrågorna eller avvägningen mellan dessa behöver därför göras.

Växtskyddsrådet för en fortlöpande diskussion kring arbetsformerna. Möjligheten att driva olika frågor inom växtskyddsrådet är beroende på tillgängliga personella resurser hos deltagande myndigheter och organisationer. Växtskyddsrådet har som ambition att utveckla och fördjupa verksamheten så att gruppen inte utvecklas till att enbart vara en diskussionsklubb. Skarpare prioritering av frågorna, ad-hoc grupper inför mötena som förbereder mindre omfattande frågor, grupperingar för mer sammanfattande bristanalyser och som ger förslag på olika ingångar till lösningar av problemen, mer initiativ till olika utvecklingsfrågor samt möjligheten att föreslå teman för seminarier är några idéer som diskuteras.

Innehåll

1	Inledning.....	1
2	Beslut om inrättande av växtskyddsrådet, deltagare och möten.....	2
3	Frågor som diskuterats i rådet.....	4
3.1	Övergripande om diskussionen i rådet.....	4
3.2	Strategiska frågor.....	4
3.2.1	Tillgång till livsmedel kontra riskerna för miljö och hälsa.....	4
3.2.2	Tillämpning av lagstiftning och konkurrenskraft.....	4
3.2.3	Miljömålen och konkurrenskraft.....	8
3.2.4	Produktivitetsutveckling och betydelse av olika skadegörare.....	9
3.2.5	Hållbart växtskydd.....	11
3.3	Specifika frågor.....	11
3.3.1	Omvärldsspaning.....	11
3.3.2	Förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och möjlighet till tolkning.....	12
3.3.3	Direktiv (EG) nr 2009/128 om hållbar användning av bekämpningsmedel.....	13
3.3.4	Behovet av forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet.....	13
3.3.5	Kunskaps- och kompetensförsörjning.....	14
3.3.6	Behovet av statistik.....	15
3.3.7	Etiketten på förpackningar för växtskyddsmedel och information om användningsvillkor.....	15
3.3.8	Hjälpredda för bevuxna skydds zoner mot ytavrinning.....	16
3.3.9	Strategi för växtskyddsmedel.....	16
3.3.10	Betning av stråsäd.....	17
3.3.11	Parallelimport av växtskyddsmedel.....	17
3.3.12	Konsumentfrågor.....	17
3.3.13	Samordning och ansvar mellan myndigheter men även mellan t.ex. universitet och dess samarbetspartners.....	17
3.3.14	Klimat.....	17
4	Växtskyddsrådets roll, sammansättning och arbetssätt.....	18
4.1	Växtskyddsrådets roll relativt andra forum inom växtskyddsområdet.....	18
4.2	Växtskyddsrådet och regeringen.....	19
4.3	Växtskyddsrådets mandat.....	19
4.4	Växtskyddsrådets sammansättning.....	19
4.5	Spridning av kunskap.....	20
4.6	Växtskyddsrådets prioriteringar framöver.....	20
4.7	Växtskyddsrådets arbetssätt och ambitionsnivå.....	21

1 Inledning

Denna rapport avser att ge en samlad bild av växtskyddsrådets arbete och slutsatser för 2011. Tanken är att växtskyddsrådet årligen ska utforma en sådan rapport till regeringen i samband med verksamheten presenteras och diskuteras med berörda departement.

Deltagande myndigheter och organisationer har varit överens om att ta fram denna rapport. De är också överens vad rapporten ska innehålla men att den också ska belysa såväl den samsyn som de skillnader i åsikter som finns inom växtskyddsrådet.

2 Beslut om inrättande av växtskyddsrådet, deltagare och möten

Enligt regeringens beslut den 22 december 2010, Jordbruksdepartementets dnr Jo2010/3727, fick Jordbruksverket i uppdrag att inrätta ett växtskyddsråd. Jordbruksverket fattade beslut om detta den 23 mars 2011.

Enligt uppdraget ska växtskyddsrådet sprida kunskap samt vara ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte i frågor som rör växtskyddets betydelse för en hållbar och konkurrenskraftig växtodling. I växtskyddsrådet ska viktiga aktuella frågor och frågor av relevans diskuteras, bland annat forskning kring alternativa metoder, marknadsutveckling och omvärldsanalys.

Enligt beslutet är rådets uppgifter att:

- Vara rådgivande organ i växtskyddsfrågor
- Vara ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte
- Bidra till deltagande myndigheters och organisationers marknads- och omvärldsbevakning
- Lämna förslag till forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet
- Initiera analyser och undersökningar
- Initiera möten och seminarier

Vidare angavs att närmare precisering av rådets arbetsordning och uppgifter görs efter diskussion med rådets ledamöter.

Till växtskyddsrådet inbjöds representanter för Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket, Svenskt Växtskydd, Lantbrukarnas Riksförbund (2 st), Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Sveriges lantbruksuniversitet, Hushållningssällskapet och Naturskyddsföreningen.

Jordbruksverket beslutade den 12 maj 2011 i enlighet med förslag från berörda myndigheter och organisationer om följande ledamöter och suppleanter till växtskyddsrådet:

Ordförande: Harald Svensson Jordbruksverket

Vice ordförande: Olof Johansson Jordbruksverket

Sekreterare: Anders Emmerman Jordbruksverket

Myndighet/organisation	Ledamot	Suppleant
Jordbruksverket	Magnus Franzén	Cecilia Lerenius
Naturvårdsverket	Maggie Javelius	Ingrid Rydberg
Kemikalieinspektionen	Peter Bergkvist	Gunilla Ericsson
Lantbrukarnas Riksförbund	Bengt Persson	Gunilla Nordberg
Lantbrukarnas Riksförbund	Sunita Hallgren	Anna Tiberg
Föreningen Sveriges Spannmålsodlare	Per Sandberg	Dag-Henrik Larsson
Svenskt Växtskydd	Hans Hagenvall	Cecilia Ljunggren
Sveriges lantbruksuniversitet	Barbara Ekbohm	Erik Andreasson
Hushållningssällskapen	Nils Yngveson	Hans Augustinson
Naturskyddsföreningen	Gun Rudquist	Emelie Hansson

Växtskyddsrådet har under 2011 haft fyra möten;

- den 16 maj hos Jordbruksverket
- den 26 augusti hos Lantbrukarnas Riksförbund
- den 18 oktober hos Naturskyddsföreningen
- den 15 december hos Kemikalieinspektionen.

3 Frågor som diskuterats i rådet

3.1 Övergripande om diskussionen i rådet

Diskussionen i växtskyddsrådet har varit intensiv där en rad olika frågor tagits upp. Frågeställningarna har varit allt från mer övergripande, strategiska och principiella till mer detaljerade och specifika. Många frågor har väckts som behöver utvecklas och diskuteras ytterligare. I vissa fall finns en relativt god samsyn inom rådet medan det i andra kan skilja sig i åsikt mellan rådets medlemmar. I nedanstående genomgång av frågor som diskuterats i växtskyddsrådet lyfts detta fram.

Det bör särskilt framhållas att en viktig del av rapporten avser att spegla diskussionen i växtskyddsrådet. Vid läsning av rapporten bör det därför särskilt uppmärksammas att vissa påståenden inte har sakgranskats och att det kan finnas skillnader i åsikt om vad som är en riktig beskrivning av verkligheten.

3.2 Strategiska frågor

De frågeställningar som aktualiseras i växtskyddsrådet är i mycket hög grad sådana som har att göra med målkonflikter och vem det är som har att hantera dessa målkonflikter samt frågor om synen på och värderingen av risk. Frågorna under detta avsnitt är enligt växtskyddsrådet av stor principiell grund och bör tas upp särskilt i diskussionen med berörda departement.

3.2.1 Tillgång till livsmedel kontra riskerna för miljö och hälsa

Den yttersta frågeställningen har att göra med den globala försörjningen där målkonflikten kan sägas vara tillgången till livsmedel kontra riskerna för miljö och hälsa. En fråga som lyfts fram i detta sammanhang är om vi inom växtskyddsrådet har en samsyn kring i frågan hur man försörjer världen. Utifrån växtskyddsrådets mandat kan man se på denna fråga på två vis: A. Den tas ju omhand i många forum idag vilket medför att vi kan lägga den åt sidan. B. Den hänger intimt samman med vårt uppdrag som rimligen ska ses som att befordra god produktivitet och att vi inte ska orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför landets gränser. Växtskyddsrådet behöver inte primärt hantera detta men frågan finns ändå med i den fortsatta diskussionen och kommer att vidarebehandlas. I denna fråga är det viktigt att tydliggöra vilka olika teorier det finns forskningsmässigt. En tanke som lyfts inom växtskyddsrådet är att det anordnas ett särskilt seminarium kring denna fråga.

3.2.2 Tillämpning av lagstiftning och konkurrenskraft

På nästa nivå, EU- och Sverigenivån, ser vi direkt att rådet har ett särskilt ansvar för att diskutera målkonflikterna.

Vi har att förhålla oss till en gemensam lagstiftning inom EU. Dels har vi fått en ny förordning (EG) nr 1107/2009, om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och dels ett nytt direktiv (EG) nr 2009/128, om upprättande av en ram för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel. Vi har även att arbeta för ett konkurrenskraftigt näringsliv i hela landet och en livsmedelsproduktion som är till nytta för konsumenterna samtidigt som miljömålen ska nås.

En bärande idé med EUs inre marknad är fri rörlighet för varor m.m. Samtidigt tillämpas på växtskyddsområdet en procedur som innebär att respektive medlemsstat ska besluta om godkännande av och villkoren för användning av olika preparat inom växtskyddsområdet. Förordningen styr de nationella myndigheternas, i Sverige Kemikalieinspektionen, beslutsfattande vid godkännande av växtskyddsmedel. För varje växtskyddspreparat görs en omfattande prövning utifrån en ansökan. I ansökan redovisas användningsområde, högsta dosering m.m. Miljö- och hälsoaspekter bedöms. Om ett preparat t.ex. skulle överskrida ett angivet gränsvärde i något av de hänseenden som är adekvata kommer i princip ingen registrering att ske. Utifrån bl. a. dessa uppgifter beslutar sedan Kemikalieinspektionen utifrån de parametrar som är angivna. I bedömningen ingår inte att ta hänsyn till nyttoaspekten med produkten. Fortfarande pågår dock arbete inom EU med utformning av mer precisa riktlinjer avseende t.ex. vissa egenskaper hos växtskyddsmedlen inom EU.

Enligt den nya förordningen (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden får en medlemsstat i särskilda fall tillåta att ett växtskyddsmedel under 120 dagar släpps ut på marknaden för begränsad och kontrollerad användning. Det förutsätter att en sådan åtgärd framstår som nödvändig pga. en fara som inte kan avvärijas på något annat rimligt sätt. Det kan särskilt noteras att antalet beviljade dispenser inom EU ökat kraftigt under senare år. En fråga som ställts är om det är länder som har förlorat flest aktiva substanser som också är mest frikostiga med dispenser. Frågan om denna koppling kan inte besvaras utan ytterligare analyser. Den omfattande dispensgivningen och de stora skillnaderna i ländernas tillämpning av dispensmöjligheterna har, utöver risk för underminerande av den höga skyddsnivån, i praktiken även kommit att hota likvärdiga konkurrensvillkor mellan länderna.

En annan aspekt på skillnader avseende beslut om godkännande av växtskyddsmedel kan vara skillnaden mellan beslutande myndigheter i olika länder avseende arbetsvolym och resurstillgång. Ett fördröjt beslut utifrån samma strikta tillämpning i ett land kan innebära fördelar åtminstone på kort sikt för detta land. Ordningen med decentraliserat beslutsfattande kan medföra att myndigheten i ett land kommer till en annan slutsats än i ett annat land. Tillverkarna kan ange olika doser vid ansökningar till olika länder vilket också kan medföra olika bedömningar. Detta innebär att olika länder inte är i fas med varandra. Det är därför fullt tänkbart att ett preparat kan vara möjligt att använda i ett land men inte i ett annat. Effekten av detta kan innebära konkurrenskraftsfördelar eller nackdelar och ytterst åtminstone på kort sikt kan konsekvensen bli att vissa grödor kan bli svåra att odla i vissa länder. Jämför t.ex. med den diskussion vi har haft i Sverige om ogräsmedel i lök.

En allvarlig fråga i detta sammanhang är om det uppkommer situationer där det kan vara så att en ansvarig myndighet i ett land kommit fram till ett beslut om godkännande av ett preparat som skulle gå helt stick i stäv mot intentionerna i lagstiftningen. Som exempel ställer den omfattande dispensgivningen många frågor. Grundfrågan som rests av växtskyddsrådet är om möjligheterna att agera ifall det blir ett beslut om bifall av en växtskyddsprodukt i ett annat land som inte är i enlighet med lagstiftningen. Det skulle kunna vara ett beslut som ytterst kan påverka hela odlingens existens i det egna landet. Växtskyddsrådet vill särskilt uppmärksamma denna fråga och om det är möjligt att driva en process i sådana

fall och då i så fall av vem? Frågan är relevant även för annan lagstiftning inom EU.

En sannolik men inte önskad effekt av den ordning som tillämpas blir att det finns risk för att odling i ett land i förhållande till ett annat land försvåras utan att det egentligen finns en grund för detta. I sin tur kan detta medföra att fara för miljö, hälsa och säkerhet kan uppstå i ett annat land och som rent av kan bli större än om odlingen skett i Sverige.

Görs ingen ansökan för ett växtskyddspreparat i Sverige kan det inte behandlas vid Kemikalieinspektionen och således inte godkännas för användning. Det har anförts som ett skäl till att växtskydds företagen inte ansöker om godkännande att Kemikalieinspektionen av vissa upplevs ha en restriktiv tolkning av förordnings-texten och de riktlinjer som är utarbetade för bedömning av risker för miljö och hälsa. Det finns dock andra skäl kopplad till marknad och kostnader som kan ha stor betydelse för företagen. Tidtabellen för när ett ämne tas upp på Europeanivå är också av stor betydelse för när man ansöker om godkännande för olika produkter på zon eller nationell nivå.

Den svenska tillämpningen av förordningen (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden har väckt frågor inom växtskyddsrådet och där synen på denna kan skilja sig åt. Det finns inom växtskyddsrådet en samsyn på att utveckla en harmonisering av tillämpningen av lagstiftningen inom den norra zonen. En fråga som Sverige också drivit på. I vissa delar kan denna fråga vara mer komplex och det kräver eftertanke vad harmoniseringen innebär. Det har i diskussionerna också lyfts fram att det finns vissa begrepp i förordningen, t.ex. allmänt intresse och särskilda omständigheter, som det kan finnas frågetecken om hur dessa ska tolkas. Likaså pågår arbete inom EU med att utforma vägledningsdokument för tillämpningen av förordningen. Detta gör att växtskyddsrådet i sitt fortsatta arbete avser att ytterligare se på förordningen och dess tillämpning, se avsnitt 3.3.2.

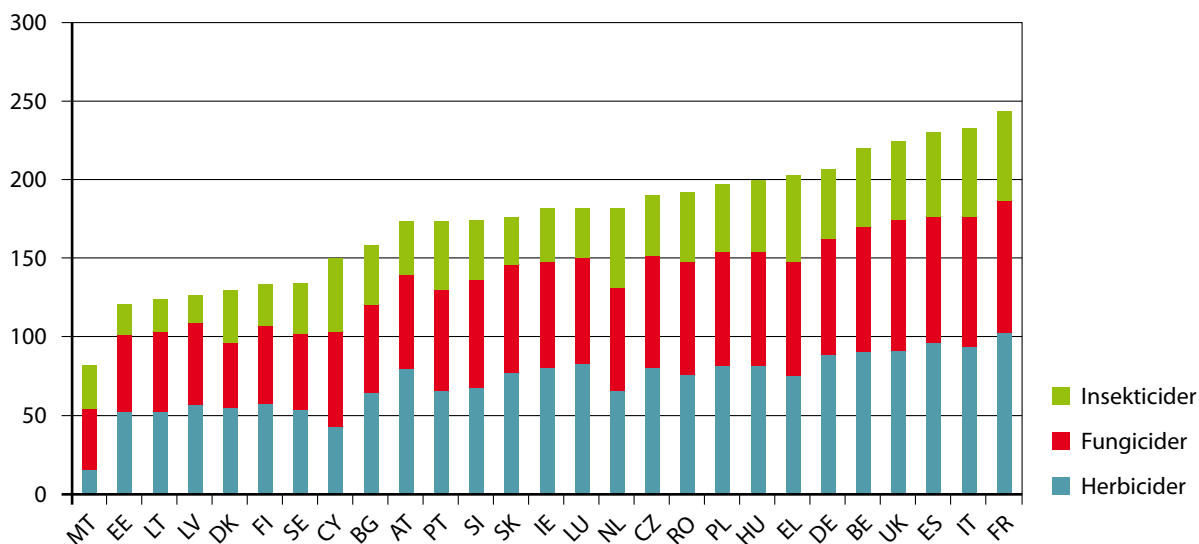
I rådet har således tillgången till växtskyddsmedel relativt våra konkurrensländer diskuterats i flera omgångar.

Genomgångarna visar att för vissa preparat och i förhållande till vissa länder har Sverige ett mindre utbud av växtskyddsmedel. Ett exempel på detta är växtskyddsmedel för betning av vissa utsädeslag. Utsädesodling kan ske i Sverige, men utsädet transporteras till ett annat land för betning för att sedan transporteras tillbaka till Sverige för sådd. Sådana effekter av lagstiftningen är inte eftersträvarvärda. Men även det omvända gäller. Kemikalieinspektionen har visat att andra länder t.ex. Danmark har färre antal godkända ämnen i olika produkter än Sverige. Det har framförts att det inte i första hand är antalet verksamma ämnen, utan vilka medel som är godkända som är avgörande för odlingen i Sverige. Det finns således skillnader i tolkningen av situationen och åsikterna skiljer sig därför i vissa delar åt inom växtskyddsrådet.

Det bör understrykas att bra och fullständiga jämförelser är förhållandevis svåra att göra och att de kan ställa en hel del frågor om vad det är som jämförs, vilka källor som använts, riktighet i dataunderlaget m.m. Nedanstående två exempel visar ett par jämförelser som presenterats i växtskyddsrådet:

I tabell 2 görs en översiktlig sammanställning över antalet aktiva substanser som finns i godkända preparat i EU-länderna. Den visar bl.a. på att det finns flera aktiva substanser tillgängliga i Sverige än i Danmark och Finland.

Tabell 2. Antalet godkända aktiva substanser i växtskyddsmedel inom EU uppdelat i insekticider, fungicider och herbicider

Källa: Sammanställt från EU pesticide databas augusti, 2011
http://ec.europa.eu/sanco_pesticides/public/index.cfm

Det finns ett behov av att få ett än bättre underlag över tillgängliga preparat och användningsområden i Sverige och viktiga konkurrentländer. Samtidigt är det relativt komplicerat och arbetskrävande att göra sådana jämförelser. Denna fråga bör tas upp främst i det föreslagna strategiarbetet, men är även aktuell i växtskyddsrådets fortsatta verksamhet.

3.2.3 Miljömålen och konkurrenskraft

I rådet har frågor om miljömålsarbetet tagits upp. Flera frågor har lyfts fram för viktiga fortsatta diskussioner i växtskyddsrådet. Hit hör arbetet med att minska riskerna med växtskyddsmedel inom miljömålet Giffri miljö. Frågan rymmer flera dimensioner där det finns olika meningar inom växtskyddsrådet. Noteras kan att just användningen av växtskyddsmedel tillsammans med läkemedel är de mest genomreglerade användningar av kemikalier vi har idag. Är ambitionen i miljömålsarbetet rimlig inom livsmedelsproduktionen relativt andra sektorer är en fråga som ställts?

Det har dock även poängterats att överlag är kunskapen om effekter av olika kemikalier och kombinationer av dessa på hälsa och miljö långt ifrån tillräckligt kända. Dessutom är växtskyddsmedel särskilt relevanta eftersom det är en medveten tillförsel till grödor som blir livsmedel.

Miljömålsarbetet ställer krav på kostnadseffektivitet och har blivit tydligare på att det ska bedrivas utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem i andra länder. I detta sammanhang har också frågan ställts om det än bättre går att lyfta fram vad som är stort och smått ur hälso- och miljösynpunkt under miljömålet Giffri miljö men även att det blir rimliga proportioner i diskussionen vid olika "larm". I rådande lagstiftning om godkännande av växtskyddsmedel beaktas normalt inte

nyttospekten utan det är enbart växtskyddsmedlens inneboende egenskaper som är avgörande för om de godkänns eller inte. Risk-nyttovärderingar görs således inte vid prövning av ett växtskyddsmedel.

Målkonflikten, åtminstone i ett någorlunda kort perspektiv, utgörs av att ambitioner om låga risker för miljö och hälsa ställs emot hög produktivitet i växtodlingen. EU anger i sin lagstiftning sin syn på hur tillräckligt låga risker ska säkerställas. Emellertid kan ambitionsnivån i tillämpningen ställas olika högt. I den utsträckning som användningen av ett preparat påverkar produktiviteten och därmed täckningsbidraget per hektar uppstår ett konkurrenskraftsproblem. Ska Sverige gå före i våra ambitioner att nå miljömålen relativt konsekvenser för konkurrenskraften?

För att avgöra vad som kan anses vara ”rimligt” i olika bedömningar bör det finnas en gemensam värdegrund, vilket idag till vissa delar saknas i växtskyddsrådet. Samtidigt har representanterna i rådet olika roller. Det kan bli en fråga om risker i förhållande till tidsperspektivet. Även om det inom växtskyddsrådet finns en god samsyn på att stora krav ska ställas för att minska riskerna med användningen av växtskyddsmedel kan det skilja sig åt i åsikt om vi ska gå före andra länder eller inte. Det har framförts såväl att det kan vara en konkurrenskraftsfördel att gå före som att det är viktigt att vi inom EU går i fas i tillämpningen av växtskyddslagstiftningen med våra konkurrentländer. Tidsaspekten är i detta sammanhang en viktig faktor.

Ett annat område med stora likheter är djurskyddsområdet där det finns grundläggande EU-regler i form av direktiv där angivna ambitionsnivåer ska uppnås, eventuellt efter en övergångsperiod. Medlemsstaterna kan välja en högre ambitionsnivå eller bestämma sig för att införa en viss ambitionsnivå tidigare än EU-regelverket kräver. I den mån som de högre kraven inte betalar sig i form av högre produktivitet eller högre pris på produkten uppstår även här, och på motsvarande sätt, ett konkurrenskraftsproblem. En skillnad är att godkännande av växtskyddsmedel regleras av en förordning med harmoniserad tillämpning. Användningen däremot regleras av ett (minimi)direktiv som medger att länderna kan gå längre och ställa högre krav.

3.2.4 Produktivitetsutveckling och betydelse av olika skadegörare

Ett sätt att redovisa produktivitetsutvecklingen i växtodlingen är att se hur de så kallade normskördarna utvecklats under senare år. Med normskörd menas den hektarskörd som kan förväntas vid normala väderleksförhållanden. Under den senaste tioårsperioden har dessa förväntade skördar för flera grödor, särskilt spannmålsgrödorna, i princip förblivit oförändrade. Dock finns inga analyser tillgängliga som svarar på frågan om orsakerna till att skördeökningen avstannat. Det kan också noteras att det är ett globalt fenomen att takten minskar för skördeökningarna.

Den svenska trädgårdsproduktionen är i grunden konkurrenskraftig men avsaknad av ett effektivt växtskydd kan vara ett bekymmer. Ett problem är att de flesta grödor inom trädgårdsområdet är för små för att preparat ska utvecklas och registreras. Sverige är totalt sett en liten marknad och detta gäller trädgårdskulturerna i synnerhet.

Svamp, insekter, ogräs och andra skadegörare kan i många fall ha stor betydelse/påverkan på skördeutfallet. I Jordbruksverkets rapport 2002:7, *Förslag till handlingsprogram för användning av bekämpningsmedel i jordbruket och trädgårdsnäringen till 2006*, gjordes en sammanställning över vilka skördeförluster som

några olika skadegörare kan ge upphov till. I stort gäller den ännu idag även om vi i vissa fall har växtskyddsmedel med bättre effekter. Förutom direkta skördeför-luster bör även kvalitetskrav nämnas. Brister i dessa avseenden kan speciellt i trädgårdskulturer orsaka stora ekonomiska förluster.

Tabell 3. Skördeeffekten vid utebliven kemisk bekämpning

Skadegörare som bekämpning i huvudsak avser	Gröda	Preparat	Genomsnittlig avkastningsminskning, kg/ha	Maximal avkastningsminskning, kg/ha
Utvintringssvampar	Höstvete	benzimidazol	270	totalskada
Utvintringssvampar	Höstvete	Sportak	350	totalskada
Utvintringssvampar	Råg	benzimidazol	170	totalskada
Stråknäckare	Höstvete	benzimidazol	190	2 460
Stråknäckare	Höstvete	Sportak	270	1 770
Stråknäckare	Råg	benzimidazol	250	1 480
Stråknäckare	Råg	Sportak	310	1 760
Stråknäckare	Rågvete	benzimidazol	200	770
Stråknäckare	Rågvete	Sportak	120	730
Ax- och bladsvampar (avgångsbehandling)	Höstvete	Amistar	1 025	2 790
Bladfläckar	Råg	Amistar	940	1 435
Bladfläckar	Rågvete	Amistar	660	1 240
Trips	Råg	pyretroider	170	570
Trips	Rågvete	pyretroider	305	820
Svampsjukdomar	Vårvete	Amistar	715	3 130
Svampsjukdomar	Vårkorn	Amistar	575	1 650
Havrebladlöss	Havre	Pirimor	380	totalskada (mkt rödsot)
Fritfluga	Havre	pyretroider	310	2 490
Rapsbaggar	Våröljevaxter	pyretroider	(400)	totalskada
Rapsbaggar	Höstöljevaxter	pyretroider	(110)	totalskada
Bomullsmögel	Våröljevaxter	Rovral	175	ca 2 000
Utsädesburna sjukdomar	Höstvete	betningsmedel	ca 10 %	totalskada
Utsädesburna sjukdomar	Råg	betningsmedel	ca 15 %	totalskada
Utsädesburna sjukdomar	Vårkorn	betningsmedel	ca 8 %	
Utsädesburna sjukdomar	Havre	betningsmedel	ca 2 %	
Bladmögel	Potatis		9 000	totalskada
Insekter	Socketbetor		3 500	
Svamp	Socketbetor		2 300	
Insekter	Ärter	pyretroider	270	
Ogräs örtogräs	Stråsäd		250–500	1 000–1 500
Ogräs örtogräs	Oljevaxter		100–200	500
Ogräs örtogräs	Ärter		150–300	1 500
Ogräs örtogräs	Potatis		4 000	17 000
Ogräs örtogräs	Socketbetor		totalskada	totalskada

Källa: Jordbruksverkets rapport 2002:7, *Förslag till handlingsprogram för användning av bekämpningsmedel i jordbruket och trädgårdsnäringen till 2006*, Rapport från Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen.

3.2.5 Hållbart växtskydd

Det är en rad frågor som tagits upp av rådet under 2011, dock med fokus kring mer akuta problem kring det kemiska växtskyddet. Det finns dock en ambition inom växtskyddsrådet att fånga hela bredden av möjligheter och problem för utveckling av ett hållbart växtskydd. Hit hör frågor om förebyggande växtskyddsåtgärder såsom växtförädling, val av utsäde, växtföljder etc. likväl som förebyggande och alternativa icke kemiska metoder för kontroll av ogräs och skadegörare. Den fytosanitära verksamheten är en annan del som har betydelse för att hindra och minska betydelsen av t.ex. nya skadegörare. En form av långsiktiga problem som bör uppmärksammas är resistensproblematiken. I de fall endast en enda verksam substans finns tillgänglig kan man tvingas använda andra, ofta äldre onödigt riskfyllda preparat och som kan få verkningar utöver de önskade, t ex att även nyttoinsekter bekämpas.

Inom växtskyddsrådet finns gradskillnader i inställningen om vad som avses med ett hållbart växtskydd, ifrån en grundinställning att vi helt ska komma ifrån det kemiska jordbruket till att den kemiska bekämpningen rätt använd utgör en viktig del i ett hållbart växtskydd.

Inom växtskyddsrådet har olika alternativ till kemisk bekämpning diskuterats. Där har bl.a. framförts att olika alternativa möjligheter har undersökts och att det för många situationer finns underlag som visar på effekter och lönsamhet. Växtskyddsrådet ser i synnerhet det kommande strategiarbetet för växtskyddet gröda för gröda, se avsnitt 3.3.9, som ett viktigt forum att konkret driva frågorna vidare.

3.3 Specifika frågor

Flera av de frågor som tas upp under detta avsnitt har ofta sin bakgrund till de övergripande frågor som diskuterats i tidigare avsnitt.

3.3.1 Omvärldsspaning

Omvärldsspaning ingår som en del i växtskyddsrådets mandat. Växtskyddsrådets behandlade specifikt denna fråga under årets andra möte. Mycket kortfattat redovisade Naturskyddsföreningen sin nya miljögiftspolicy. Föreningen Sveriges Spannmålsodlare och Hushållningssällskapen pekade bl.a. på konkreta exempel på brister i tillgång på växtskyddsmedel och fördyringar relativt våra närmaste konkurrenter inom växtodlingen. Lantbrukarnas Riksförbund kompletterade Föreningen Sveriges Spannmålsodlare och Hushållningssällskapens inlägg och lyfte särskilt fram trädgårdsnäringen och bl.a. behovet att definiera innehållet i forskningen inklusive alternativa bekämpningsmetoder. Sveriges lantbruksuniversitet beskrev bl.a. prioriteringar på universitetet och svårigheten att säkra den framtida kompetensen. Svenskt Växtskydd gav bl.a. Europaperspektiv på växtskyddets framtid och utveckling samt angav olika hinder och möjligheter i Sverige. Naturvårdsverket lyfte bl.a. fram frågan om export av miljöproblem och samordningen mellan myndigheter. Kemikalieinspektionen beskrev bl.a. skillnader i tillämpning mellan länder avseende produkt godkännande samt eftersläpning och missade deadlines i flera länder. Jordbruksverket tog bl.a. upp frågan om konkurrenskraft relativt priset på den producerade produkten och olika insatsvaror. För växt-

skyddsrådets framtida diskussioner fanns flera frågor av olika storlek och dignitet att utveckla och som också lyfts fram i andra delar av denna rapport:

- Miljömålsarbetet inom livsmedelsproduktionen relativt andra sektorer.
- Vad avses med hållbar användning av växtskyddsmedel
- Hur få rimliga proportioner i diskussionen vid olika ”larm”? Vad är stort och smått?
- Ska vi gå före i våra ambitioner att nå miljömålen relativt konsekvenser för konkurrenskraften?
- Tydligare klargöra skillnader i tillämpningen av förordningen (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden i olika länder.
- Behov av att få ett än bättre underlag med förteckningar över tillgängliga preparat och användningsområden i Sverige och viktiga konkurrentländer.
- Hur ska man gå till väga om det är uppenbart att ett land tillämpar lagstiftningen fel och samtidigt får uppenbara konkurrenskraftsfördelar av denna tillämpning.
- Definiera behovet av forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet inklusive alternativa metoder
- Hur tillgången på kvalificerad kompetens inom området kan upprätthållas.
- Samordning och ansvar mellan myndigheter men även mellan t.ex. SLU och dess samarbetspartners.
- Har vi en samsyn kring hur man försörjer världen?

För att specifikt driva frågan om omvärldsspaning vidare har diskuterats att arbeta vidare framförallt inom den Nordiska zonen. Det avser bl.a. jämförelser av både likheter och skillnader i konkurrenskraft, tillgång till metoder och växtskyddsmedel för bekämpning av ogräs och skadegörare men även avseende andra aspekter såsom sortmaterial etc. En idé som väckts av växtskyddsrådet är att se på förutsättningarna för att det anordnas ett Nordiskt seminarium med dessa frågor som tema. Sett ur spannmålsodlingens konkurrenskraft bör möjligen vyerna vidgas även till England och spannmålsområdena i Frankrike och Tyskland.

Som framgår av avsnitt 3.2.2 har det gjorts mindre jämförelser när det gäller tillgången till växtskyddsmedel i olika länder. Det har visat sig att dessa jämförelser är svåra och tidskrävande att göra och inrymmer en hel del osäkerhet. Växtskyddsrådet menar att frågan är relevant men att större jämförelser inte kan prioriteras utan hänvisar främst till strategiarbetet. Däremot är den aktuell om specifika användningar kommer upp på dagordningen.

3.3.2 Förordning (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden och möjlighet till tolkning

Den nya förordningen (EG) nr 1107/2009 om utsläppande av växtskyddsmedel på marknaden har inom växtskyddsrådet varit föremål för frågor och inledande diskussioner om tillämpningen. Det finns fortfarande en hel del frågetecken om hur delar av förordningen ska tillämpas.

Det pågår ett arbete med utformning av gemensamma riktlinjer/vägledningar för tillämpningen av förordningen inom EU. Frågor har också i växtskyddsrådet ställts om Sveriges ställningstaganden i detta arbete. Det har också framförts en oro för

att riktlinjerna tenderar att bli mycket komplexa och ogenomträngliga samtidigt som den rättsliga statusen är oklar. Som exempel på pågående arbete inom EU kan nämnas utarbetande av riktlinjer för tidigare beskrivna dispenser respektive för hormonstörande medel.

I diskussionen har även mer specifika frågor när det gäller tillämpningen av förordningen t.ex. hur vissa begrepp definieras såsom *allmänt intresse* och *särskilda omständigheter*. Under artikel 51 om utvidgning av produktgodkännanden för mindre användningsområden finns frågor om ansvar som behöver ytterligare diskussion. Medlemsstaterna får vidta åtgärder för att underlätta eller uppmuntra inlämnandet av ansökningar om att produktgodkännandet av redan godkända växtskyddsmedel ska utvidgas till att gälla mindre användningsområden.

Växtskyddsrådet finner det angeläget och avser också att metodiskt gå igenom förordningen särskilt i delar där det kan förekomma nationella tolkningar, där ansvaret är oklart och där utformning av riktlinjer pågår.

3.3.3 Direktiv (EG) nr 2009/128 om hållbar användning av bekämpningsmedel

Naturvårdsverket har informerat växtskyddsrådet om pågående arbete med revidering av spridningsbestämmelserna. Den fråga som mest kom att diskuteras var användningen av olika skyddszoner, framförallt de fast bevuxna skyddszonerna mot yterrosion, se även avsnitt 3.3.8. Växtskyddsrådet avser särskilt under 2012 följa arbetet med Jordbruksverkets uppdrag att ta fram en nationell handlingsplan för att uppnå en hållbar användning av bekämpningsmedel. Likaså avser växtskyddsrådet kopplat till direktivet att följa arbetet med utveckling av föreskrifterna om utbildning, funktionstest, integrerat växtskydd och spridning av växtskyddsmedel.

3.3.4 Behovet av forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet

Denna fråga är viktig i de fortsatta diskussionerna i växtskyddsrådet. Ogräs- och skadegörarproblemen kan ändras över tiden. Sådana förändringar kan bero på förändrad resistens, minskade möjligheter till kemisk kontroll m.m. På sikt kan även klimatförändringarna påverka. Försöks- och utvecklingsverksamheten inklusive tillämpad forskning är enligt växtskyddsrådets mening en viktig förutsättning för utveckling mot en hållbar och konkurrenskraftig växtodling. Oroande i detta sammanhang är kortsiktigt osäkerheten kring finansieringen främst av den mer tillämpade forsknings- och utvecklingsverksamheten. Bedömda konsekvenser av budgetpropositionen för 2012 är att Stiftelsen lantbruksforskning tappar 70 miljoner kronor av totalt 110 miljoner kronor. Inom trädgårdsområdet kommer det inte finnas några medel alls under 2012.

Många forskare som arbetar med växtskyddsförsöks- och utvecklingsarbete vid Sveriges lantbruksuniversitet är beroende av medel från Stiftelsen lantbruksforskning för sin verksamhet. Utan dessa medel kommer inte bara försöksverksamheten bli lidande men kompetensen blir svår att upprätthålla. Universitetet har erhållit medel inom fortlöpande miljöanalys (FOMA) för stöd till KompetensCentrum för Kemiska bekämpningsmedel (CKB). Centrumets möjligheter att ta på sig arbete utöver miljöanalys är delvis beroende av externa medel. Sveriges lantbruksuniversitet kommer under 2012 tillsätta några samverkanslektorat, bl.a. inom ämnes

områden ogräs, växtsjukdomar och insektskadegörare. Innehavare av dessa tjänster ska ägna 50 procent av sin tid åt samverkansfrågor, bl.a. samverka med näringen. Därutöver har inrättats ett Kompetenscentrum för biologisk bekämpning (CBC). Trots dessa önskvärda tillskott är behovet av långsiktig finansiering fortfarande stort.

För mer grundläggande forskning kring växtskydd bedöms satsningen vid SLU vara relativt god. Denna forskning är viktig men kommer inte att ge några snabba svar på akuta frågor.

Angående rollen om vem som är beställare respektive utförare finns det olika inställningar inom växtskyddsrådet. Ska det vara en statlig angelägenhet, ske genom näringen eller vara en mix. Frågan kan bl.a. beroende på inriktningen av verksamheten få olika svar.

Växtskyddsrådet finner det viktigt att det finns god kompetens och kontinuitet hos genomförare som kan ta hand om olika uppdrag. Det gäller såväl forskningskompetens hos t.ex. SLU som hos försöksutförare. En brist som särskilt noterats av växtskyddsrådet är bristen i utbildningen och forskarkompetensen inom teknikområdet vid SLU.

Växtskyddsrådet vill särskilt lyfta möjligheten att hitta former för en mer långsiktig finansiering oavsett beställare och utförare och därmed kontinuitet i verksamheten. Inom rådet har frågan om möjligheten att få hjälp av staten för att kunna samla in pengar lyfts fram, något som finns i länder såsom Finland, Danmark och Tyskland.

Avseende innehållet i forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamheten har diskussionen ännu inte fördjupats. Behovet av utveckling av helt eller delvis alternativa nya metoder inklusive ny teknik har flera gånger betonats med särskild tyngdpunkt på trädgårdsområdet.

Växtskyddsrådet har diskuterat möjligheten med ett särskilt seminarium som tar upp viktiga utvecklingsfrågor inklusive finansiering och kontinuitet.

3.3.5 Kunskaps- och kompetensförsörjning

Växtskyddsrådet vill särskilt lyfta fram frågan om rekryteringsproblem av ny kompetens inom växtskyddsområdet såväl för myndigheter som i olika organisationer. Det finns ett ökat behov av växtskyddskompetens utifrån bl.a. nya krav vid myndigheterna när det gäller utveckling och tillämpning av lagstiftningen, till rådgivnings- och informationsverksamhet och för att genom forsknings- och utvecklingsverksamhet ta fram nya kunskaper. Platserna på agronomutbildningen vid Lantbruksuniversitetet har inte fyllts i delar som specifikt rör växtskyddsfrågor samtidigt som forskarutbildningen till stor del besatts av utländska studenter. Det senare är i sig positivt men problemet är att dessa efter examen ofta lämnar Sverige.

En mer begränsad fråga som växtskyddsrådet vill lyfta fram i samband med utbildning är att universitet men även andra skolor med koppling till jordbruket och trädgårdsnäringen bör stimuleras att utforma särskilda utbildningar om växtskyddsmedels egenskaper och användning. Detta ska ses som ett komplement till de bredare utbildningar om kontroll av ogräs och skadegörare inklusive ekologisk produktion som erbjuds idag.

3.3.6 Behovet av statistik

Nyligen har en undersökning om användningen av växtskyddsmedel i jordbruket och trädgårdsnäringen genomförts. Enligt den nya förordningen (EG) nr 1185/2009 om statistik om bekämpningsmedel ska medlemsländerna ta fram sådan statistik med en viss regelbundenhet. Det får vara högst fem år mellan undersökningarna. Denna undersökning är även i Sverige kompletterad med frågor om hanteringen av växtskyddsmedel.

Den är enligt växtskyddsrådet nödvändig för utvärderingar av olika insatser för utveckling av ett hållbart växtskydd och därmed också för framtida satsningar. Undersökningen utgör ett komplement till de årligt framtagna försäljnings- respektive hektardos-statistiken. I diskussionen om undersökningen lyftes vissa metodfrågor fram bl.a. hur en normaldos som används i vissa beräkningar tagits fram och för framtiden även för beräkningar av behandlingsindex. Enligt växtskyddsrådet bör den totala användningen inklusive användningen av glyfosat redovisas tydligare än vad som gjorts.

Kravet enligt förordningen är att användningen av växtskyddsmedel undersöks minst vart femte år. Enligt växtskyddsrådets mening bör undersökningen göras oftare då bl.a. årsmånsvariationer kan få stor betydelse för resultatet och möjligheten att följa trender. Ett problem är dock att denna undersökning är relativt dyr. Det är ändå enligt växtskyddsrådets mening angeläget att undersökningen görs med högst 2–3 års mellanrum.

3.3.7 Etiketten på förpackningar för växtskyddsmedel och information om användningsvillkor

I den användarundersökning som avsåg 2010 framkom bl.a. att jordbrukarna upplevde att det var svårare att tillgodogöra sig innehållet i de etiketter som bifogas produkten och som innehåller viktig information om hur produkten ska användas. Informationen är mycket omfattande med olika användningsvillkor. Frågan har fått ytterligare tyngd då jordbrukaren har att följa dessa krav, som är ett tvärvillkor, för att inte riskera att drabbas av sanktioner inom gårdsstödsystemet. Frågan om vem som har ansvaret för hur etiketterna ska vara utformade har också varit uppe för diskussion, där det anförts att Kemikalieinspektionen som myndighet måste ta ett än tydligare ansvar och inte lämna över det till företagen. Förklaringar och mer tydlighet efterlystes i växtskyddsrådets diskussioner.

Frågan innehåller även en annan dimension och det är att på ett samlat och lättillgängligt sätt hitta information om vad som verkligen gäller vid användning av ett växtskyddsmedel. Beslut om förbud, godkännande eller ändrade användningsvillkor måste snarast möjligt efter beslut göras tillgängliga för såväl användare som myndigheter och organisationer. Inte bara primärt för sökande företag. Här har såväl myndigheter som växtskyddsmedelsindustrin ett ansvar.

Växtskyddsrådet anser att en översyn bör göras om hur etiketter ska vara disponerade och hur texterna ska se ut samt att ansvarsförhållandena för vilka krav som ska ställas på etiketterna klargörs. Information om beslut om godkännande av växtskyddsmedel och dess användningsvillkor måste enligt växtskyddsrådet snabbt göras tillgängliga. Den informationen som skapas måste också utformas på ett sådant sätt att informationen lätt kan överföras och finnas tillgänglig hos Kemi-

kalieinspektionen, andra myndigheter och aktörer. Växtskyddsrådet har noterat motsvarande diskussion avseende etiketter på läkemedel.

I ett första skede överväger växtskyddsrådet att ta fram en mer utförlig bristanalys och idéer till hur frågorna kan drivas vidare. En idé som lyfts fram är att initiera ett arbete med att utforma en hjälpreda för jordbrukarna för att använda växtskyddsmedel på rätt sätt.

3.3.8 Hjälpreda för bevuxna skyddszoner mot ytavrinning

Arbete pågår med implementering av direktiv (EG) nr 2009/128 om hållbar användning av bekämpningsmedel. Som en del av detta pågår vid Naturvårdsverket arbete med att revidera föreskriften ”Spridning av kemiska bekämpningsmedel”, 1997:2. En fråga som kommit att diskuteras mycket är frågan om fasta bevuxna skyddszoner som skydd mot ytavrinning. Vid Kemikalieinspektionen har vid prövning av växtskyddsmedel i något fall lagts till denna typ av krav för att en produkt ska kunna godkännas och frågan kan också bli aktuell vid s.k. ömsesidigt erkännande eller utvidgat användningsområde. Frågan rymmer även andra dimensioner såsom påverkan av möjligheter att ge miljöersättningar inom nuvarande landsbygdsprogram eller skulle kunna få relativt stora inverkningar på användningen av åkerarealen. Det finns stora frågetecken kring det vetenskapliga underlaget till utformning av sådana zoner och det behövs enligt rådet ett bättre underlag i denna fråga.

Växtskyddsrådet ansåg att det måste tas initiativ så snabbt som möjligt för att förbättra underlaget så långt som möjligt. På initiativ från rådet har ett projekt därför påbörjats med finansiering från Jordbruksverket. Projektet leds av KompetensCentrum för Kemiska Bekämpningsmedel vid Sveriges lantbruksuniversitet och ska pågå under första halvåret 2012. Uppgiften är att ta fram en kunskapssammanställning av nuvarande kunskaper inklusive en utblick vad som händer i jämförbara länder och utifrån dessa kunskaper ha idéer till hur sådana zoner skulle kunna utformas och därmed också idéer till en hjälpreda för jordbrukare. Vid KompetensCentrum för Kemiska Bekämpningsmedel pågår dessutom kompletterande längre projekt finansierat av Stiftelsen lantbruksforskning för att mer systematiskt fastställa spridningsvägar för växtskyddsmedel utifrån olika förhållanden inom ett avrinningsområde.

3.3.9 Strategi för växtskyddsmedel

Jordbruksverket fick i uppdrag att efter samråd med Kemikalieinspektionen utarbeta en strategi för hur jordbruks- och trädgårdsnäringen i framtiden kan vara förberedd när växtskyddsmedel fasas ut från marknaden, bl.a. genom att alternativa växtskyddsmedel eller metoder finns tillgängliga. Syftet med strategin var enligt uppdraget att bibehålla förutsättningarna för en konkurrenskraftig produktion. Strategin har diskuterats vid växtskyddsrådet ett par gånger.

Utifrån förutsättningarna, relativt kort tid på att t.ex. reagera på utkast till rapport, var det ingen i rådet som hade några direkta invändningar till de slutsatser som föreslogs. I princip var det ett erkännande av föreslagen metodik när det gäller risk- och konsekvensanalys med en bred analys av växtskyddsläget. Samhällsperspektivet i konsekvensanalyserna diskuterades ur såväl miljömålsynpunkt, inklusive kostnad för att rena vatten och vikande hälsa, såsom effekter för landsbygden

och förädlingsindustrin. Den samlade meningen från rådet var att samhällsaspekten måste hanteras i analysen och att detta ska framgå i rapporten samtidigt som arbetet med strategier är problemorienterat. Det betonades dock särskilt från Naturskyddsföreningen att strategin ytterligare måste belysa möjligheten till alternativa bekämpningsmetoder.

3.3.10 Betning av stråsäd

Denna fråga har lyfts fram som ett allvarligt kommande problem. Enligt en första genomgång har Sverige inte något effektivt medel att bekämpa flygsot (*Ustilago nuda*) på korn, efter den 31 januari 2013, varken genom betning eller genom någon annan typ av behandling. En tydligare problembeskrivning efterlystes för att se om det går att föra frågan framåt samt få en gemensam ståndpunkt inom rådet. Frågan kommer fortsatt diskuteras inom växtskyddsrådet.

3.3.11 Parallellimport av växtskyddsmedel

Frågor har ställts om avgiften på 20 000 kr för odlare som själv vill ta in ett godkänt växtskyddsmedel från annat land till Sverige. Det har framförts att avgiften är orimligt hög för enskilda företagare och hindrar den fria rörligheten. Den svenska avgiften har beslutats av regeringen och beräkningen av ansökningsavgiften baseras på en bedömning av arbetsinsatsen för handläggningen av en ansökan om parallellhandelstillstånd. Kravet på en parallellinförd produkt är att den är identisk med ett i Sverige godkänt växtskyddsmedel. Identiteten ska kunna visas. Det saknas kunskap om hur stor avgiften är i andra länder vilket är en fråga som man kan titta vidare på.

3.3.12 Konsumentfrågor

Konsumenterna har ofta bristande kunskaper om hur jordbruksprodukter produceras. Detta gäller i flera olika hänseenden, varav växtskyddsproblematiken är en. Den information som når konsumenterna kan i vissa fall uppfattas som onyanserad. Det är ett ansvar för alla parter att bidra till bättre kunskaper hos konsumenterna. Såväl myndigheter som de olika branscherna har givetvis ett ansvar för att ge en allsidig bild av hur säkra livsmedel produceras idag.

3.3.13 Samordning och ansvar mellan myndigheter men även mellan t.ex. universitet och dess samarbetspartners

Det är en fråga som lyfts vid en av diskussionerna men växtskyddsrådet har ännu inte diskuterat den närmare.

3.3.14 Klimat

Rådet har informerats om pågående klimat- och växtskyddsprojekt med Jordbruksverket som sammanhållande och avser att återkomma till frågan.

4 Växtskyddsrådets roll, sammansättning och arbetssätt

4.1 Växtskyddsrådets roll relativt andra forum inom växtskyddsområdet

Växtskyddsrådet har inrättats av Jordbruksverket på uppdrag från regeringen. Enligt uppdraget ska rådet bl.a. sprida kunskap samt vara ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte i frågor som rör växtskyddets betydelse för en hållbar och konkurrenskraftig växtodling.

Samtidigt har det utvecklats olika grupperingar med olika intressenter där växtskyddsfrågor diskuteras. Det kan vara i mer projektform t.ex. i samband med utredningar där det kan finnas arbetsgrupper och referensgrupper. Hit hör t.ex. uppdraget att ta fram en nationell handlingsplan och att utforma nya regelverk kopplade till direktiv (EG) nr 2009/128 om en hållbar användning av bekämpningsmedel. Andra forum är samarbetet inom projektet Greppa växtskyddet eller inom Minor-use-projektet. För uppföljning av riskerna för miljön finns kontinuerligt samarbete om arbetet vid KompetensCentrum för Kemiska bekämpningsmedel vid Sveriges lantbruksuniversitet och kring miljöövervakningen med Naturvårdsverket som sammanhållande. Det finns samarbete kring fördelning av försöks- och utvecklingsmedel vid Stiftelsen lantbruksforskning. I detta sammanhang bör särskilt nämnas det framtida arbetet med att utforma växtskyddsstrategier utifrån det förslag till arbetsmetod som lämnades till regeringen under 2011. Arbetet innebär kortfattat att utifrån olika grödor göra en risk- och konsekvensanalys och utifrån den lämna förslag till olika åtgärder och hur dessa ska finansieras.

Utifrån alla dessa forum har frågan ställts om vad som är unikt för växtskyddsrådet och vilket mervärde växtskyddsrådet har.

Det kan konstateras att flertalet av de grupperingar som anges ovan hanterar vissa specifika frågeställningar där deltagandet styrs mer av specifika kompetenser. Det är i regel inte några forum för mer principiella och övergripande diskussioner med undantag för uppdraget att ta fram en nationell handlingsplan. Arbetet med de nya strategierna kommer dock sannolikt även innehålla mer principiella frågor, även om man utgår från enskilda grödor eller grödgrupper. Viktigt i strategiarbetet är också frågor om finansiering av olika åtgärder viktigt. Förankringen av arbetet förutsätts vara bred och beroende bl.a. på vilken gröda som diskuteras kan sammansättningen av intressenter variera. Växtskyddsrådet ser arbetet med strategierna som en god möjlighet för att mer konkret driva växtskyddsfrågorna framåt gröda för gröda. Utifrån att de kan komma diskutera både principiella frågor och finansieringsfrågor, finns det anledning till att växtskyddsrådet kontinuerligt följer arbetet och att de tas upp även i rådet. Det ersätter dock inte växtskyddsrådet vars uppdrag är bredare med ett mer övergripande uppdrag över hela växtskyddsområdet.

Växtskyddsrådet måste även vara flexibelt och t.ex. kunna ta upp frågor som efterhand dyker upp eller särskilda frågor av mer principiell art. Omfattningen på olika frågeställningar och intensiteten i diskussionen visar enligt växtskyddsrådets upp-

fattning också på att det finns ett behov av bl.a. regelbundna möten om växtskyddsfrågor i ett forum såsom det växtskyddsrådet representerar. Vår bedömning är således att växtskyddsrådet bör kunna ha en särskild och unik roll i växtskyddsarbetet framöver.

Självklart ska det finnas en kontinuerlig diskussion avseende växtskyddsrådets roll och mervärde relativt andra forum, dess sammansättning och arbetsätt.

4.2 Växtskyddsrådet och regeringen

Växtskyddsrådet är inrättat av Jordbruksverket på uppdrag av regeringen. Det ingår i växtskyddsrådets uppgift att utarbeta underlag för verkets rapportering till regeringen om viktiga frågor inom växtskyddsområdet, vilket nu sker genom minnesanteckningarna från rådets möten och genom denna rapport. Växtskyddsrådets arbete ska även diskuteras vid ett särskilt möte med jordbruks- och miljödepartementen. Det har inom växtskyddsrådet diskuterats om behovet av att detta möte i fortsättningen bör hållas tidigt på hösten eller kompletteras med ett möte på hösten i samband med påbörjat budgetarbete.

Växtskyddsrådet finner det synnerligen angeläget att viktiga och strategiska frågor kan lyftas för diskussion med ansvariga departement. Kontakterna kan behöva utvecklas ytterligare. Formerna har dock inte närmare diskuterats men skulle kunna innehålla seminarier t.ex. om de målkonflikter som redovisas i tidigare avsnitt.

4.3 Växtskyddsrådets mandat

För att undvika missförstånd är det viktigt att särskilt påtala att växtskyddsrådet inte har någon beslutande funktion t.ex. om ståndpunkter inför myndigheters beslut. Ledamöterna har dock möjlighet att uttrycka rekommendationer och är växtskyddsrådet enigt om att lyfta vissa frågor så ska det framgå av minnesanteckningarna. Växtskyddsrådet har diskuterat möjligheten till att i viktiga frågor göra t.ex. särskilda uttalanden eller skriva artiklar, men har ännu inte tagit ställning till detta.

4.4 Växtskyddsrådets sammansättning

Växtskyddsrådet ska vara ett forum för dialog och erfarenhetsutbyte. Kan det erhållas med nuvarande utformning av växtskyddsrådet? Det finns såväl myndigheter som organisationer som skulle kunnat vara aktuella att ingå i växtskyddsrådet och där vissa också uttryckt intresse. Växtskyddsrådets nuvarande utformning utgår från regeringens uppdrag och att få ett praktiskt fungerande forum. Det bedömdes att vara angeläget att få en god representation från näringen, därav representanter från Lantbrukarnas Riksförbund och Föreningen Sveriges Spannmålsodlare. Anledningen till att Lantbrukarnas Riksförbund har två medlemmar i växtskyddsrådet var att säkerställa att även trädgårdsnäringen representerades. Relativt många andra intresseorganisationer är Föreningen Sveriges Spannmålsodlare fristående från Lantbrukarnas Riksförbund vilket var ett motiv till deras deltagande. Utöver detta ansåg Jordbruksverket att det var särskilt viktigt att få deltagande från en NGO och därav valet av Naturskyddsföreningen. Det har

inom rådet framförts önskemål om en breddning av deltagandet framförallt avseende erfarenhet av icke kemiska metoder. Med nuvarande sammansättning av växtskyddsrådet och dess förankring även till icke kemiska metoder samt med möjligheten att bjuda in lämpliga personer eller organisationer i specifika frågor bedöms enligt ordföranden en sådan utökning för närvarande inte vara aktuell. Erfarenheter av växtskyddsrådets arbete hittills stödjer således den nuvarande ordningen tills vidare.

Viktigt är ändå att fånga in frågeställningar och information från andra parter. Detta kan främst ske genom deltagande organisationer och myndigheter, t.ex. kan Lantbrukarnas Riksförbund få input från sina medlemsföreningar. För att få en än bättre input och förankring av arbetet har växtskyddsrådet bjudit in andra intressenter så att dessa kan informera och presentera sina kunskaper m.m. i olika växtskyddsfrågor. Som exempel har Statistiska centralbyrån bjudits in att redovisa användarundersökningen. Växtskyddsrådet avser att fortsätta med detta. Där växtskyddsrådet ser ett behov kan även experter bjudas in. Ett sådant exempel är deltagande från KompetensCentrum för Kemiska bekämpningsmedel och tidigare beskrivet projekt om skyddszoner.

Inom växtskyddsrådet finns en flexibel syn till förändringar av sammansättningen om dessa skulle behövas i en framtid.

4.5 Spridning av kunskap

I växtskyddsrådets mandat ingår att sprida kunskaper inom växtskyddsområdet. Det råder enighet om att växtskyddsrådets arbete ska vara helt öppet. Minnesanteckningarna ska göras tillgängliga och ska spegla agendan och bredden på synpunkter som förts fram samt de slutsatser och eventuella rekommendationer som framkommit. Viktigt är att växtskyddsrådets ledamöter tar med sig informationen hem. Information om växtskyddsrådets verksamhet är även tillgängligt på en hemsida under Jordbruksverket, www.jordbruksverket.se/amnesomraden/odling/vaxtskydd/vaxtskyddsradet.

Växtskyddsrådets verksamhet sammanfattas i Jordbruksverkets årsrapport samt i denna årligt planerade rapport där växtskyddsrådets samlade synpunkter och slutsatser framgår.

Andra former för informationsutbyte m.m. som har diskuterats är att det anordnas seminarier.

4.6 Växtskyddsrådets prioriteringar framöver

Växtskyddsrådet har under året diskuterat ett brett spektrum av frågor. Både sådana som är mycket övergripande och detaljfrågor. Bland de övergripande kan nämnas den globala försörjningen med livsmedel och de faror som kan finnas med användning och hantering av växtskyddsmedel. Bland de kortsiktiga frågorna återfinns diskussioner om brist eller befarad brist på preparat som kan vara tillgängliga i konkurrentländerna. Det finns behov av att koncentrera och prioritera resurserna. Ett val om huvudsaklig inriktning mellan de övergripande frågorna och detaljfrågorna eller avvägningen mellan dessa behöver därför göras. Den inriktning som gäller nu är de mera kortsiktiga frågeställningarna om konkurrens-

kraften mellan Sveriges jordbruk och de viktigare konkurrentländerna. Denna prioritering behöver givetvis inte innebära enbart diskussioner om brist eller befarad brist på preparat utan innehåller också viktiga frågeställningar om nyttan av att gå före andra länder och om andra bekämpningsmetoder än med kemiska bekämpningsmedel.

4.7 Växtskyddsrådets arbetsätt och ambitionsnivå

Som framgått av tidigare avsnitt har en rad olika frågor från mer övergripande karaktär till specifika problem lyfts fram för information och diskussion. Det blev från början klart att det inte skulle räcka med två möten per år utan att det har utökats till fyra stycken.

Det kan ändå noteras att tiden varit begränsad, att växtskyddsrådet ännu inte tagit upp hela bredden av frågor om hållbart växtskydd samt att det samtidigt finns ett önskemål att kunna driva vissa frågor längre än vad som hittills varit möjligt. Det senare är även ett uttryck för yttre förväntningar på vad rådet kan åstadkomma.

Möjligheten att driva olika frågor inom växtskyddsrådet är beroende på tillgängliga personella resurser hos deltagande myndigheter och organisationer och övriga finansiella möjligheter. Det finns idag inga särskilt utpekade medel för t.ex. arbetsgrupper. Växtskyddsrådets arbete har hittills till stor del byggts på att sekretariatet med hjälp av deltagande organisationer och myndigheter förberett och följt upp mötena. I flera fall har deltagande myndigheter och organisationer förberett inlägg som inledning när en fråga tas upp.

Växtskyddsrådet har ändå som ambition att utveckla och fördjupa verksamheten så att gruppen inte utvecklas till att enbart vara en diskussionsklubb. Detta innebär att större krav kommer att ställas på prioriteringen av de frågor som ska tas upp av växtskyddsrådet. Växtskyddsrådet bör kunna uppnå konkreta resultat i vissa avgränsade frågor, parallellt med att andra mer generella frågeställningar hanteras på ett mer övergripande sätt. Växtskyddsrådet ser det som nödvändigt med att vissa frågor förbereds än bättre före mötena och bearbetas mellan dessa. Till detta krävs deltagande av rådets medlemmar vilket får tas upp från fall till fall. Det finns ett par exempel från växtskyddsrådets sista möte om betning i spannmål och användningsvillkor vid godkännande av växtskyddsmedel där sådana grupperingar bildats.

Det finns en del viktiga frågeställningar om t.ex. forsknings-, försöks- och utvecklingsverksamhet samt utbildning och information där växtskyddsrådet kanske inte kan eller ska lösa problemen. Här skulle ändå särskilt sammansatta grupperingar under växtskyddsrådet kunna göra sammanfattande bristanalys och ge förslag på olika ingångar till lösningar av problemen.

Växtskyddsrådet kan utifrån diskussioner om behov av utvecklingsverksamhet ta initiativ till olika projekt. Möjligheten att lyfta fram angelägna frågor till universitet eller till medelsbeviljande myndigheter och organisationer ska utnyttjas. Från 2011 finns ett exempel där växtskyddsrådet lyft fram behovet av samlade kunskaper när det gäller permanenta skyddszoner vilket ledde till ett projekt vid SLU.

Växtskyddsrådet har även pekat på några möjliga seminarier. Frågor som diskuteras är den mer övergripande och stora frågan om livsmedelsförsörjning och risker

för miljö och hälsa samt omvärldsanalys framförallt på ett nordiskt plan och frågor om forsknings-, försöks- och utvecklingsfrågor. Seminarier skulle även kunna ha betydelse för att få en bredare input till växtskyddsrådet och lättare sprida information. Utifrån diskussionen i hittills i växtskyddsrådet är det enligt de flesta tveksamt till om växtskyddsrådet själva kan genomföra sådana seminarier utan inledningsvis får peka på behoven.

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se